

Сатана повалений

РІЧАРД БЕК

4 ВЕРЕСНЯ 2019

Джерело: монумент «Білій троянді» біля Мюнґенського університету Людвіґа-Максиміліана

«Ми – ваша нечиста совість».

У розпал нацистського кошмару, коли мільйони євреїв були знищені в концентраційних таборах, Німеччиною стали ширитися самвидавні памфлети. Автори цих текстів називали себе групою «Біла троянда» й намагалися пробудити земляків від духовної й моральної дрімоти. Гітлер, проголошувала «Біла троянда», – це чудовисько, яке веде Німеччину чимдалі глибше в пільму. В аркушівці № 4 боротьба проти Гітлера була виразно вписана в духовний і моральний контекст. Текст аж кричить:

«Кожне слово, яке злітає з вуст Гітлера, – це брехня.

Коли він каже “мир”, йому йдеться про війну. І коли він богохульно вимовляє ім'я Всемогутнього, йому йдеться про всемогутнє зло, вигнаного ангела, про Сатану...

Ми не будемо мовчати. Ми – ваша нечиста совість. “Біла троянда” не дасть вам спокою».

Ці слова означали державну зраду. Хай ким були члени «Білої троянди», вони гралися зі смертю.

Широко шановані в сучасній Німеччині як герої, люди, з яких складалася «Біла троянда», були нечисленними студентами Мюнхенського університету, здебільшого християнами. До їхніх лідерів належали брат і сестра, Ганс і Софі Шолль.

18 лютого 1943 року в кампусі Мюнхенського університету Шоллі поширювали памфлет, який стане відомий під назвою «Аркушівка “Білої троянди” № 6». Їх помітили, заарештували та швидко поставили перед судом, де головував Роланд Фрейзлер, один із найвідоміших нацистських суддів-вішалників. Під час процесу брат і сестра залишалися непохитними. Звертаючись до суду, Софі Шолль сказала: «Хтось мусив урешті-решт почати. Багато інших людей теж думає те, про що ми писали й говорили. Вони просто не наважуються висловитися так, як це зробили ми».

Шоллів швидко визнали винними у зраді й засудили до смертної кари. Гітлерівці не зволикали з виконанням вироку. Страта мала відбутися того самого дня. Співкамерниця Софі запам'ятала її останні слова перед виходом до гільйотини: «Як можна очікувати, що справедливість переможе, якщо майже ніхто не готовий пожертвувати собою заради справедливості?»

22 лютого 1943 року, о 17:00, нацисти зітнули голови Гансові й Софі Шолль, а згодом заарештували та стратили ще шістьох членів їхньої групи.

Але слова «Білої троянди» жили. Останній її текст, аркушівка № 6, потрапив за межі Німеччини, до союзників. Ті надрукували тисячі примірників, і в липні 1943 року союзницькі літаки розкидали аркушівки в небі над нацистською Німеччиною. Слова нескореної «Білої троянди» рясно падали на німецьку землю.

Опір малих кроків

Коли американський юрист і теолог Вільям Стрінгфеллоу прибув до Європи після Другої світової війни, він спілкувався з діячами рухів опору, що боролися з нацистським режимом, як «Біла троянда» чи Дітріх Бонгьоффер. Найбільше в розмовах із членами опору його спантеличило те, що ризики, на які вони йшли, здавалися значно серйознішими за будь-який результат, якого можна було б чекати від цих невеликих актів непокори. «Біла троянда», крім друку аркушівок, також залишала на стінах свого університету антинацистські графіті, за які на спійманих авторів теж чекав би смертний вирок. Графіті «Білої троянди» були вкрай ризикованою справою. Та невже хтось вважав, що антинацистські написи на стінах зможуть зруйнувати Третій рейх чи зупинити печі аушвіцьких крематоріїв?

Ризики, на які йшли ці люди, значно перевищували можливий успіх. Такі акти опору були малими й неефективними. Стрінгфеллоу писав про них: «Опір [...] полягав у щоденному докладанні малих зусиль. [...] Сам список їхніх дій – заклики до втечі, поширення самвидавних аркушівок із новинами, переховування втікачів, здобування грошей і необхідних документів, різноманітні форми ухилення від співпраці з окупаційними органами чи бюрократами-колабораціоністами, носіння пов'язок, пошкодження офіційних комунікацій – з погляду шансів на успіх у спротиві нацистським ефективності й силі, насильству та мстивості може здаватися мало не смішним. Їм загрожували переслідування, арешти, торттури, ув'язнення, смерть – і це так не відповідало масштабам будь-яких конкретних результатів, яких можна було б сподіватися. [...] А проте ці люди вперто чинили свій сміливий, імпровізований, крихкий, мізерний, немудрий опір».

Чому ж вони не припиняли? Для Стрінгфеллоу відповідь полягала в тому, що у світі, підконтрольному нацистам, опір був єдиним способом зберегти й захистити свою людяність. Мета опору полягала не просто в поваленні Гітлера. Опір був стилем життя, єдиним способом залишатися провідником благодаті й любові в темному, диявольському світі. Не чинити опору означало загинути, віддатися на поталу духовній смерті, піддатися навколишній п'їтьмі. «*Опір*, – підсумовував Стрінгфеллоу після цих розмов, – *став єдиним способом жити людяно*». І якщо це загрожувало смертю, то саме таку ціну доводилося платити, щоб жити людяно й по-людськи в гітлерівській Німеччині. Не чинити опору – це поховати свою людяність. Умерти задовго до смерті, стати моральним і духовним зомбі.

Як студенти, схильні до ідеалізму, члени «Білої троянди», імовірно, вірили, що їхні памфлети та графіті здатні вплинути на хід війни. Можливо, це були не дуже реалістичні сподівання, але в мене не викликає сумнівів одне: «Біла троянда» просто мусила друкувати ці аркушівки. Опір був моральним і духовним імперативом. Опір був для членів групи єдиним способом жити по-

людськи й залишатися людьми у світі Гітлера, єдиним способом жити як люди, які люблять себе та своїх ближніх.

Корозія співчуття

У світі, де панують байдужість, біль і насильство, любов – це героїчний акт опору.

Духовна боротьба в тому й полягає, щоб триматися цієї позиції опору перед викликом страждань і зла. А проте багатьом зневіреним і повним сумнівів християнам, коли йдеться про духовну боротьбу, тяжко триматися позиції «Білої троянди». Співчуття вводить нас у страждання світу, однак стає важким тягарем для нашої віри. Реалії зла й болю створюють сильну зустрічну течію, здатну зруйнувати, роз'їсти, змити основи віри.

З одного боку, полегшення страждань світу через учинки справедливості та свободи – це сила, яка надихає багатьох християн. Нас наповнює радістю євангельський образ Ісуса, Який допомагає підвестися слабким, маргіналізованим і відкинутим, друга грішників і повій.

А з іншого боку, проблема зла та страждань у світі – це якраз те, що підриває й розмиває віру багатьох християн. Мені часто доводилося спілкуватися з колишніми християнами, які стали атеїстами або агностиками, – так часто, що годі й порахувати. І головною причиною втрати віри, як не раз з'ясовувалося, стала проблема страждань і зла. Якщо Бог – люблячий і всемогутній, питають вони, то чому в світі стільки страхітливих страждань і болю?

Ось такі вони – емоційні й богословські зустрічні течії, тиск яких ми відчуваємо в серці, потужні вітри, пориви яких спрямовані в абсолютно протилежні боки. Страждання *оживляють* віру. Страждання *підривають* віру. І те, й інше – одночасно. Це, як я бачив знов і знов, велика іронія та трагедія того, як *співчуття* стає *кислотою*, що роз'їдає нашу віру. Для багатьох християн наслідування *любві* Ісуса стає тим, що руйнує *віру* в Ісуса.

Щоб співчутливе й зорієнтоване на справедливість християнство стало життєздатним виявом християнської віри, ці зустрічні течії необхідно примирити. А постійні сумніви й невдоволення не полегшують справи.

Хай буде апокаліпсис!

Але для «Білої троянди» Голокост був не теологічною проблемою. Для «Білої троянди» Голокост був реальністю, яка вимагала опору. Ця група втілила те, що Грег Бойд називає «теологією повстання». Наша відповідь на біль – не інтелектуальна, а поведінкова. Відповідь на страждання – це не богословські дебати чи душевні розважання, не купа питань, сумнівів і екзистенційних криз. Як і в «Білої троянди», відповіддю мусить стати *дія*. Опір – наша єдина теодицея.

Коли ви стаєте на шлях опору, то не витрачаєте часу на плетіння інтелектуальних мережив про витоки страждань і зла. Ви вдаєтеся до дій, долучаючись до біблійної драми сповненого любові Божого втручання в космічний лад. Тобто обираєте *апокаліптичний* підхід Біблії до «проблеми зла».

Від слова «апокаліпсис» вам, мабуть, спадають на думку катаклізми, що передують кінцю світу. Але грецьке «апокаліпсис» означає просто «одкровення» – у сенсі «відкрити щось». І великий апокаліпсис історії, про який пишуть новозавітні автори, особливо апостол Павло, – це аж ніяк не руйнування світу наприкінці часів. Великий апокаліпсис – це апокаліпсис *Ісуса Христа*, коли Бог вдирається, втручається та змінює усталений порядок світу, встановлюючи через Господа Ісуса Своє царство на землі.

Наприклад, Павло в посланнях пише, що отримав свою керигму як «апокаліпсис Ісуса Христа», як одкровення. Описуючи цей апокаліпсис, він говорить про досвід дороги в Дамаск, коли Ісус явився йому, осліпив його й кинув на землю. Апокаліпсис Ісуса Христа – це те, що входить у ваш світ і збиває з ніг. Апокаліпсис Ісуса Христа вдирається у світ Павла, перебиває й перевертає його.

Отже, говорячи про *апокаліптичний* погляд Біблії на «проблему зла», ми описуємо *інвазивну, переламну дію Божого царства, яке через Ісуса Христа проривається у світ*. Наша позиція опору вкорінена в цьому апокаліптичному розумінні царства Божого. За прикладом Ісуса й «Білої троянди» ми *вдираємось* у світ і *переломлюємо* його любов'ю.

І це критичний момент. Цей наступ – війна Агнця. Апокаліптичне царство – це *наступ любові*.

Коли на вершині гори Його спокушав Сатана, Ісус опинився перед вибором, як саме встановити плацдарм і лінію оборони Свого царства. Сатана був правителем світу, а Ісус наступав. І в цій ситуації Він обрав *kenosis* – применшення, а не *harpagmon* – рівність. Царство Боже відмовилося від інструментів Сатани в наступі й пануванні. «Правило» царства Божого –

це *кенархія*, правило любові, коли Цар служить і віддає своє життя на відкуплення багатьох.

Так почалось апокаліптичне втручання Ісуса у світ. Царство Боже ввірвалось у світ. Ісус казав: коли ви бачите, як Я виганяю бісів, то знайте – царство Боже прийшло до вас. Битва розпочалася.

Уривок із книжки «Відроджуючи Стару занозу» («Reviving Old Scratch», 2016). З англійської переклав Олексій Браславець.

РІЧАРД БЕК

4 ВЕРЕСНЯ 2019

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**